

Kunskapsunderlag inför överenskommelser mellan allmänna samlingslokaler/bygdegårdar och kommuner inom beredskap för kris och krig

Bakgrund

Flera bygdegårdar har haft eller påbörjat diskussioner med kommuner om nyttjande av bygdegård vid kris och krig. Även kommuner har hört av sig till Bygdegårdarnas Riksförbund centralt om synsättet på dessa frågor. Flera frågor om ansvar och avtalsförhållanden har visat sig vara komplicerade, varför Bygdegårdarnas Riksförbund har tagit fram detta kunskapsunderlag som stöd vid överläggningar om avtal med kommuner avseende nyttjande vid kris och krig.

I Sverige finns tre riksorganisationer för allmänna samlingslokaler som uppbär statligt stöd via förordningen om statsbidrag till allmänna samlingslokaler. (2016:1367). Förutom Bygdegårdarnas Riksförbund är det Folkets Hus och Parker och Riksföreningen Våra Gårdar. Allmänna samlingslokaler i Sverige definieras i förordningen om statsbidrag till allmänna samlingslokaler. Det som särskiljer en allmän samlingslokal från samlingslokaler i övrigt är den allmänna upplåtelseskyldigheten.

Detta kunskapsunderlag syftar alltså till att vägleda kommun och företrädare för allmän samlingslokal inför avtalstecknande om nyttjanderätt i fredstid och i förberedelse för höjd beredskap.

Om överenskommelser och avtal

Bygdegårdarnas Riksförbund rekommenderar att skriftliga avtal upprättas när lokalerna är aktuella för kommunalt nyttjande inför kris och krig.

Ett sådant avtal syftar till att reglera förhållandet mellan kommun och allmän samlingslokal vid samhälleliga påfrestningar i fredstid och i förberedelse för höjd beredskap.

Allmän samlingslokal kan även ianspråktagas genom uttagning av egendom enligt förordning 1992:391. Förordningen behandlar nyttjande enligt Förfogandelagen. Sådan uttagning via länsstyrelserna reglerar förhållandet mellan den allmänna samlingslokalen och berörd behovsmyndighet.

Kommunernas ansvar inom beredskap

Kommunen har ett övergripande ansvar för verksamhet som rör hantering av kriser i fredstid och förberedelser för höjd beredskap och ytterst krig inom sitt geografiska område.

Enligt § 7 1992:1403 Lag om totalförsvar och höjd beredskap ska vid höjd beredskap kommuner och regioner vidta de särskilda åtgärder i fråga om planering och inriktning av verksamheten, tjänstgöring och ledighet för personal samt användning av tillgängliga resurser som är nödvändiga för att de under de rådande förhållandena ska kunna fullgöra sina uppgifter inom totalförsvaret.

I fredstid har kommunen ett områdesansvar för krisberedskap. Syftet med ett avtal är att göra det möjligt för kommunen att kunna förbereda och driva verksamhet i en allmän

samlingslokal inom ramen för kommunens krisberedskap och inom planeringen för höjd beredskap. Det kan även exempelvis röra utbildnings- och övningsverksamhet. Motsvarande förhållanden kan gälla för Försvarsmakten.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har gett vissa anvisningar vad gäller kommunala trygghetspunkter. Sådana kan även benämnas allmänna eller särskilda samlingsplatser. En trygghetspunkt eller liknande är en bemannad plats i kommunens regi dit människor kan vända sig för att få skydd mot väderpåverkan; information om vad som skett och samhällets åtgärder; dricksvatten; varmt vatten till exempelvis medhavd välling och frystorkad mat; kaffe/the och till exempel nyponsoppa bör finnas på plats; möjlighet att ladda telefon och elektronik; tillgång till första hjälpen-material.

Parter i avtalet

Parterna ska framgå i skriftliga avtal som upprättas. Företrädare för respektive kommun och allmän samlingslokal ska ha rätt att teckna firma.

Kommun:

Allmän samlingslokal:

Kontaktperson på kommunen (namn, funktion, mobilnummer och e-post):

Kontaktperson för allmän samlingslokal (namn, funktion, mobilnummer och e-post):

Bygdegårdarnas Riksförbund rekommenderar att styrelsen för allmänna samlingslokalen är den som för allmänna samlingslokalens del godkänner avtal och villkor innan avtal tecknas.

Ändamål ska framgå

Parterna, kommunen och den allmänna samlingslokalen, ska vara överens om ändamålet med nyttjandet av fastigheten. Ändamålet ska tydligt framgå och så långt möjligt specificeras i avtal. Avtalet kan i första hand gälla beredskap, krishantering och övningsverksamhet.

2

Förutsättningar

Parterna bör beakta att inte dubbla avtal tecknas mellan kommun och Försvarsmakten avseende samma nyttjanderätt. Likaså ska kontrolleras om den allmänna samlingslokalen redan är ianspråktagen enligt Förfogandelagens regler.

Ett avtal ska avse nyttjanderätt till fastigheten. Avtalet kan, om parterna är överens om det, även reglera frågor om personella resurser och eventuell ersättning till följd av det. Sådan ersättning kan utgå från gällande ersättningsbestämmelser för extra civil personal vid kommunens övningar.

Önskar kommunen permanent nyttja del av fastigheten såsom förråd med mera ska detta avtalas om. Önskar kommunen uppföra till exempel förrådslokal på allmänna samlingslokalens område ska även detta avtalas om i särskild ordning.

Vid kris eller inför exempelvis övning ska kommunen, om avtal föreligger, snarast underrätta ansvarig kontaktperson för den allmänna samlingslokalen att kommunen har behov av att nyttja fastigheten.

Den allmänna samlingslokalen får inte avyttras eller förändras på sådant sätt att den planerade verksamheten inte kan genomföras.

Parterna ska tillsammans verka för att utbilda föreningen och dess medlemmar rörande kris- och beredskapsfrågor.

Det åligger den allmänna samlingslokalen att inför nyttjande enligt avtalet hålla de angivna lokalerna uppvärmda och försedda med normalt fungerande system för el, vatten och avlopp. Avtalet omfattar inte krav på reservkraft. Är det så att kommunen vill ha reservkraft ska kommunen stå kostnaden för detta.

I avtalet ska framgå vilken avtalsperiod som gäller. Bygdegårdarnas Riksförbund föreslår att avtal gäller i fem (5) år. Omförhandling av avtalet bör ske ett (1) år före dess utgång. Skriftlig uppsägning av avtal senast ett (1) år före dess utgång.

Före avtalstecknande

Företrädare för parterna ska ha likartad bild över fastighetens skick inför ingåendet av avtalet och över vilka åtgärder och investeringar som eventuellt behövs för att lokalerna på bästa sätt ska kunna nyttjas. Parterna rekommenderas att genomföra en gemensam besiktning för att vara överens. Bygdegårdarnas Riksförbund rekommenderar att ett skriftligt besiktningsprotokoll upprättas och biläggs avtalet.

Sekretess kan föreligga

Om kommunen ser att behov av sekretess föreligger rörande vissa förhållanden och omständigheter ska en giltig sekretessförbindelse tecknas.

Fråga om ersättning till allmänna samlingslokalen

Ersättning för överenskommet nyttjande

Kommunens nyttjande av fastigheten och lokalerna under avtalsperioden bör ersättas utifrån avräkning av antal använda dagar och överenskommen prisnivå. Indexreglering bör framgå.

Engångsbelopp för särskilda behov

Kommunens ekonomiska åtagande kan ske i form av ett engångsbelopp som avser åtgärder och investeringar till följd av den gemensamma besiktningen. Det kan röra anpassningar, tekniska åtgärder, investeringar samt tillgänglighetsanpassningar med mera.

Parterna ska vara överens om en sådan engångssumma och vad denna avser samt vad som sker om allmänna samlingslokalen underlåter att inom överenskommen tid vidta avtalade åtgärder.

Utgångspunkten inför avtalstecknande är att kommunen ska stå för kostnaderna för åtgärder och investeringar till följd av de särskilda behov som föreligger.

Ersättning vid skador och fel

Eventuella kostnader som uppstår till följd av skador och fel som uppstår när allmänna samlingslokalen nyttjas inom ramen för avtal ska utan dröjsmål betalas av kommunen.

Huruvida det är allmänna samlingslokalen eller kommunen direkt som åtgärdar skador eller fel kan parterna överenskomma om.

Försäkring

Allmänna samlingslokalen är skyldig att ha ansvarsförsäkring samt byggnadsförsäkring tecknad. Ansvarsförsäkringen ska gälla för allmänna samlingslokalens skyldigheter som fastighetsägare samt dess egna verksamhet, ej för verksamhet som kommunen bedriver. Byggnadsförsäkringen ska gälla mot brand, vattenskada, inbrott, maskinskada, naturskada samt skadedjur. Det åligger kommunen att ha verksamhetsförsäkring.

Force majeure

Force majeure ska skrivas in i avtalet. Allmänna samlingslokalen är inte skyldig att fullgöra sin del av avtalet och kan inte heller bli skadeståndsskyldig om dennes åtaganden inte alls eller endast till onormalt hög kostnad kan utföras på grund av brand, naturskada, vattenskada, krig eller upplopp, strejk, blockad, ingrepp av offentlig myndighet eller annan därmed jämförlig händelse som allmänna samlingslokalen inte kunnat påverka eller förutse.

Iordningsställande bör skivas in

Bygdegårdarnas Riksförbund rekommenderar att iordningsställande och städning efter nyttjande skrivs in i avtalet. Efter kommunen genomfört verksamhet inom ramen för avtal bör kommunen ansvara för iordningsställande och städning av allmänna samlingslokalen såvitt inte annat överenskommits.

Stöd till kommunen för att samla civilsamhällesorganisationerna och frivilliga försvarsorganisationer

Den allmänna samlingslokalen kan medverka i att samla olika civilsamhällesorganisationer och frivilliga försvarsorganisationer som kan bistå vid verksamhet under krisberedskap eller höjd beredskap för insatser som dessa organisationer har särskilda förutsättningar och kompetenser för att stödja verksamheten med. Sådana insatser kan även regleras i avtalet.

Ny lagstiftning

Genom förslag som framlagts av utredningen om kommuners och regioners grundläggande ansvar vid kris och krig (SOU 2024:65) liksom frågor om utveckling av den civila delen av totalförsvaret, kan förhållanden som avser innehållet i avtal påverkas. Parterna är medvetna om detta och införstådda med att avtal utifrån förändrade förhållanden inom beredskapsområdet, kan komma att behöva omförhandlas.

Förfogandelagstiftningen

Vid högsta beredskap har länsstyrelserna möjlighet att förfoga över fastigheten genom bestämmelser i Förfogandelagen. Sådant förfogande kan beslutas i förväg (så kallat uttag) genom särskilda bestämmelser i förordning (1992:39) om uttagning av egendom för totalförsvarets behov. Detta förfarande hindrar inte att kommun i fredstid ianspråktar allmän samlingslokal i sitt beredskapsarbete.

Förhållande till Försvarsmakten i fredstid

I tillämpliga delar kan detta kunskapsunderlag även fungera som underlag vid avtalsteckning mellan Försvarsmakten och allmän samlingslokal. Det ankommer på den allmänna samlingslokalen, kommunen och Försvarsmakten att bevaka att inte dubbla avtal ingås.

Fortsatta kontakter med Bygdegårdarnas Riksförbund

Om bygdegård som är medlem i Bygdegårdarnas Riksförbund önskar kontakt i frågor som rör detta kunskapsunderlag nås riksförbundets expert inom kris och krig Björn Körlof, bjorn.korlof@bygdegardarna.se